

3. MIJN VERHALEN

Indien ik mijn persoonlijke wederwaardigheden na die van mijn vrouw vertel, dan is dat omdat veel van mijn vroegere belevenissen pas vanaf mijn verblijf in Duitsland het vertellen waard werden. Ik heb ze in eigen land voor ik naar Darmstadt verhuisde, bijna nooit verteld. Een bijkomende reden daarvoor was dat ik vooraf reeds nagevraagd had wat ik als kleine jongen uitgespookt had en het bleek dat ik me, in tegenstelling tot mijn vrouw, nooit met kwajongensstreken heb ingelaten. Bij mij gaat het dus meer om inzichten, verworven uit gebeurtenissen die voor mij als buitengewoon werden ervaren.

De bevrijding

Laat in de zomer van 1944 liep in Mol, mijn geboorteplaats dichtbij de Nederlandse grens, de laatste wereldoorlog ten einde. Ik was precies vijf jaar oud en wat er toen gebeurde, was het eerste feit uit mijn kindertijd dat ik niet als korte anekdote, maar als een meer substantiële gebeurtenis in gedachten behouden heb. Daarbij had ik vele vragen, die ik me toen ofwel niet gesteld heb ofwel niet kon beantwoorden. Dat kon ik pas nadat ik naar Duitsland was gaan wonen. Daarom is het feit van de bevrijding ook eerst veel later voor mij tot een zeer grote gebeurtenis uitgegroeid.

Enkele maanden voor de bevrijding waren de bezetting en de weerstanders hoofdthema's van alle gesprekken. Enerzijds hoorde ik voortdurend praten over de Witten, gewapende groepen die ondergronds opereerden en die in het tegenwoordige vocabularium 'terroristen' zouden worden genoemd en anderzijds waren er de Zwarten of de collaborateurs. Als kind wist ik natuurlijk niet dat ieder bij de nakende bevrijding aan de goede zijde wou staan. Zij die met de bezetter echter onder één hoedje hadden gespeeld, konden hun daden niet meer ongedaan maken en mochten dus het ergste vrezen. De Duitsers van hun kant trachtten de situatie nog meester te worden door de jacht op de weerstanders te intensiveren. Dat heb ik toen kunnen meemaken. Zo verdween de fotograaf die enkele weken voordien nog een foto van mij had gemaakt, voorgoed naar Buchenwald. De buurman, een collega van mijn vader, werd gearresteerd en kwam pas een jaar later van Buchenwald terug. Elke daad van geweld vanwege de weerstanders werd met zware represailles beantwoord. Om te vermijden dat een bepaalde gemeente met zulke maatregelen zou moeten rekenen hebben, schoten de Witten een vrouwelijke collaborateur dood net op de grens van drie gemeenten. Zo kwam mijn vader elke dag met een ander nieuws naar huis.

Het was ondertussen eind augustus of begin september. Als vijfjarige wist ik dat natuurlijk nog niet, maar mijn jongere zus, Marie-Claire, was geboren op de elfde augustus van dat jaar en zij en mama waren zeker al een week weer bij ons

thuis. Het was buiten al enkele dagen zomers warm geweest en er werd gefluisterd dat de bevrijding op handen was. Turnhout, de stad die ongeveer 20km ten noorden van ons dorp lag, was al bevrijd. In de straten heerste er een drukkende stilte en men zag nauwelijks nog burgers op straat. Rond het middaguur liepen Duitse soldaten, gewapend met pantservuisten en machinegeweren, geïsoleerd en in groepjes van drie door de straten. In de vroege namiddag echter was er niemand meer te bespeuren, alles zag er ongewoon en onheilspellend uit. Mijn vader was niet naar zijn werk gegaan, deuren werden afgesloten en rolluiken naar beneden gelaten. We mochten niet meer het huis uit en werden naar de kelder gestuurd, die op verscheidene plaatsen met sterke houten palen gestut was. De ruimte rond de keldertrap was door mijn ouders voorbehouden voor mijn zes jaar oudere broer, Jacques, en voor de baby. Het was als een noodslaapplaats ingericht van sinds er regelmatig bomalarm werd gegeven. Mijn jongere broer, Eddi, en ik hadden de kelderruimte aan de straatkant toegewezen gekregen. Later werden ook nog enkele extra stoelen en het eten dat nog in de keuken voorhanden was mee naar beneden genomen.

Lang duurde het niet vooraleer er een steeds heviger wordend gedreun in de straat te horen was. Vader ging er zich van vergewissen dat alles veilig was en ja hoor ...! Het waren de pantservoertuigen van de Engelsen en de Canadezen die in een eindeloze colonne langzaam voorbijtrokken. De soldaten zaten zegezeaker op de geschuttores van hun voertuigen en wuifden naar ons. In een oogwenk waren alle mensen op straat gekomen en jubelden van vreugde. Er waren verschillende pantsertypes, sommige waren kort en dik, lijkend op een reuzenvarken en andere lang en laag zoals een slak met haar huisje. Aan sommige van de voertuigen hingen metalen constructies, waarvan ik nu weet dat ze konden dienen als onderdeel van noodbruggen. In een bonte mengeling rolden ze met veel gekraak en gedaver over de hobbelige bestrating, hoewel het voor mij nu duidelijk is dat ze een omweg maakten om het vooraf reeds gelokaliseerde en te verwachten vijandelijke artillerievuur te omzeilen. Plots was er een zware knal, gevolgd door vele andere. De soldaten schoven in hun torens en sloten de luiken nog voor wij de tijd hadden weer de kelder in te vluchten. Hier echter is er een klein gaatje in mijn geheugen, maar op basis van wat mijn ouders vertelden, weet ik dat er midden in die artilleriebeschietingen aan onze voordeur werd gebeld. We hadden nog zo een kleine bel aan een stijve metaaldraad met handgreep, waaraan van buiten af moest getrokken worden. Heel vaag herinner ik me toch nog dat mijn vader toen even met een gewetensprobleem worstelde. Zou hij naar boven moeten gaan om een mogelijk gekwetste soldaat binnen te laten of zou hij zich beter niet aan gevaren blootstellen? Hij besloot tenslotte toch even naar de voordeur te gaan. Hij was echter snel terug, het bleek namelijk dat een schrapnel de handgreep van de bel had geraakt en erachter een klein gat in de muur had geslagen. De toenmalige schrapnels waren zware – zo een 15 cm lang als mijn geheugen me niet bedriegt – en getande metaalstukken die in het

rond vlogen bij het ontploffen van artillerie granaten of bommen met de bedoeling eventuele omstaande personen te doden. Hoe lang het schieten precies geduurd heeft, weet ik niet meer. We hebben die nacht in elk geval in de kelder geslapen. De volgende dag was alles rustig. Slechts om het half uur ongeveer, zowel bij dag als bij nacht, werd een granaat richting Mol door de Duitsers afgevuurd. Mijn vader ging weer naar zijn werk en 's middags kwam hij met het nieuws naar huis dat nabij de hoofdkerk een pantservoertuig onmiddellijk bij het begin van de beschietingen geraakt werd en met man en muis uitbrandde.

Nu konden we weer in de tuin spelen of op straat schrapnels verzamelen. Op zondag, een paar dagen later, ging ik mee naar de kerk en zag op de stoep ertegenover de uitgebrande pantser van het type 'dik reuzenvarken'. Ik was een jongen en dus ging ik met mijn vader de kerk binnen door de rechterpoort. De gotische boog boven die poort vertoonde een groot gat en ook nabij het galmgat links boven op de grote, zware bakstenen klokkentoren was een enorm stuk bouwwerk door een explosie weggerukt. Het is me pas veel later opgevallen dat aan de huizen in die buurt nauwelijks schade te bespeuren viel. Ik heb nog onlangs met Jacques, mijn oudere broer, over dit voorval gesproken en daaruit bleek, dat mijn ouders me van andere, achter de kerk staande pantservoertuigen hadden weggehouden. Ook op de straat die van de markt richting zuid naar het volgende dorp liep, zouden nog meer van dergelijke verwoeste wrakken gestaan hebben. Er moet dus een straatgevecht hebben plaatsgevonden en, zo wou nu eenmaal het toeval, de vader van een latere collega van mij is klaarblijkelijk op die dag in een van deze pantservoertuigen om het leven gekomen. Deze collega was destijds vier jaar oud en vernam nu pas, na het lezen van dit relaas, waar en in welke omstandigheden haar vader overleed in de 'slag om Leopoldsburg', zoals dit lokaal gevecht officieel te boek staat. De man was afkomstig uit Wales.

De volgende dagen veranderde mijn dagelijks menu plotseling. Ik at voor de eerste keer bananen en pindaboter. In de kleuterschool kregen we bijna dagelijks sardienen en thuis moest ik spijtig genoeg elke dag een eetlepel levertraan slikken. Op een avond werd een Canadese officier uitgenodigd op een etentje en ik mocht mee aan tafel zitten. Ook voor de eerste maal in mijn leven kreeg ik tongvis voorgeschoteld. Tijdens de oorlog had ik alleen maar haring gegeten. Ik had het echter moeilijk met de graten die zich nu eenmaal aan de rand van tong bevinden. Aan het eind van de maaltijd had ik nauwelijks wat gegeten en op mijn bord lag een reuzenmengeling van vis en graten, die ik heel onhoffelijk met de vork van de mond weer in het bord gedeponerd had.

Er werd verteld dat de Duitsers zich achter het Albertkanaal hadden teruggetrokken en zich daar aan het innestelen waren. Op een middag, toen ik waarschijnlijk van de kleuterschool naar huis keerde, was ik getuige van een luchtgevecht, dat zo te zien net boven mijn geboortehuis plaats had. Twee

jachttoestellen cirkelden op zo een zeven- of achtduizend meter rond mekaar en vuurden daarbij verscheidene keren op mekaar. Van op de grond kon je er niets van horen, maar wel merken aan de lange, helvurige, bliksemvormige salvo's die zich aftekenden in de lucht. Ook de vliegtuigen zelf kon je niet horen. Plots draaiden beide weg, waarschijnlijk waren ze zonder munitie gevallen. Elke avond, net voor het invallen van de duisternis, was ik alleen in de tuin om naar de eindeloze opeenvolging eskadrons te kijken die allemaal oostwaarts vlogen. Ontelbare trio's van tweemotorige propellervliegtuigen met hun monotoon en ononderbroken gebrom vlogen over op een hoogte die ik nu schat op drie- tot vierduizend meter. Alle toestellen vlogen even snel en zo leek het alsof een brede loper met vast patroon langs het firmament werd getrokken. Dit spektakel werd iedere avond herhaald en pas vijftien jaar later kon ik er mij als student op een bezoek in Keulen en Berlijn van vergewissen, welke opdracht ze hadden meegekregen. Toen ik nog veel later naar Darmstadt verhuisd was, werd het mij duidelijk dat dit alles een genadeloze vergeldingsactie was voor de Duitse aanval op Engeland, waardoor men een paar jaar vroeger even genadeloos ontelbare steden van de zuidkust van Engeland geteisterd had.

Twee tot drie weken na de bevrijding loeiden de sirenen in het holst van de nacht en hoewel we toch al in de kelder sliepen, schrokken we erg. De lichten werden uitgeknipt en er heerste een drukkende angst. Behalve mijn zusje, die pas enkele weken oud was en huilde, waren wij allen stil. Om niet alleen te zijn, kwamen mijn jongere broer Eddi en ik naar onze ouders in de kleinere kelder. Nauwelijks vijf minuten later brak de hel los. Geratel van machinegeweren en explosies weerklonken alom en er werd geschoten, maar gelukkig niet voor onze woning. Het leek wel een groot vuurwerk en telkens als ik nu een vuurwerk zie, hoor ik nog steeds de geluiden van die nacht. Het duurde wel een eeuwigheid. Ook toen het eindelijk over was, bleven we nog geruime tijd stil. Toen mijn vader de volgende middag van zijn werk naar huis kwam om middag te eten, wist hij te vertellen dat men in Leopoldsburg het militaire complex had gebombardeerd, waarin de Duitsers zich hadden verschanst. Meer dan twintig jaar later zou ik precies daar een deel van mijn militaire dienstplicht gaan doorbrengen. De volgende weken sprak iedereen erover: vijftienduizend Duitse soldaten waren in de bomaanval op Leopoldsburg omgekomen. De schuilkelders tegen luchtaanvallen, die pas enkele weken voordien voltooid waren, had de Duitse militaire inspectie afgekeurd en onbruikbaar verklaard. De soldaten mochten er dus geen gebruik van maken en werden gewoon de natuur ingestuurd. Daar stierven de meesten in een kogelregen, zowat vijftienduizend man. De kelders zelf bleven onbeschadigd! Zo is deze toen vaak verhaalde gebeurtenis mij in het geheugen gebleven.

Toen ik in het derde of vierde leerjaar van het basisonderwijs zat, werd aan de zijmuren van het station de naam MOLL overschilderd. Dat was voor mij een

raadsel. Tot dan toe stond er overal Moll. Waarom dan Mol? Was de oorspronkelijke, geschiedkundige naam van mijn geboorteplaats dan misschien Moll in plaats van Mol? Ik vroeg dat thuis na, maar vader noch moeder kon mij een uitleg geven. Ook de onderwijzer moest het antwoord schuldig blijven. Ik zocht dan in vergeelde boeken of ik de schijfwijze ‘Moll’ in oudere teksten kon terugvinden, maar tevergeefs. Nu was dat eigenlijk geen probleem om 's nachts te liggen piekeren en dus liet ik het maar voor wat het was. Pas vijfendertig jaar later vond ik daarop het antwoord. Ik was op een avond het Duitse journaal aan het volgen op tv. Er werd gesproken over een plutoniumschandaal, waarin de kerncentrale van Mool in België was verwickeld geraakt. Maar in Mol (of Moll op Duitse schrijfwijze) was er wel degelijk sinds de jaren vijftig een kerncentrale. Dus Mol wordt door een Duitser als Mool gelezen. Wil men het juist uitspreken, dan verwacht een Duitser dat er Moll geschreven staat. Nadat het spellingsprobleem in verband met de naam van mijn geboorteplaats was opgelost, behoorde de Tweede Wereldoorlog voor mij eindelijk tot het verleden.

Mijn vader

Enkele uitspraken en gedragingen van mijn vader hebben het vaderbeeld en ook het beeld van de ideale mens zeer zeker sterk beïnvloed. Niet dat ik mijn vader als ideaal heb beschouwd, maar zijn gedrag in zowel negatieve als positieve zin hebben me geleerd wat men zou moeten doen en wat men beter laat. Zo was mijn vader een zeer bedrijvig man die steeds bezig was met zijn beroep, met zijn nevenberoep van landmeter en met zijn hobby als amateurfotograaf en voorzitter van de fotoclub die hij zelf had gesticht. Zijn vier kinderen heeft hij ‘gemanaged’, maar ik kan me niet herinneren dat hij ooit met ons gespeeld heeft. Dat liet hij over aan mijn moeder. Toch was hij niet helemaal tevreden met zichzelf. Zo had hij in mijn aanwezigheid eens aan kennissen verteld, dat hij liever advocaat had willen worden, maar dat allerlei omstandigheden dit onmogelijk hadden gemaakt. Pas nadat hij overleden was, ben ik te weten gekomen dat hij de wiskunde humaniora doorlopen had en als beste van zijn jaar eindigde. Daardoor had hij niet de klassieke talen Grieks en Latijn geleerd. In die tijd was het in België zo, dat men om advocaat te kunnen worden deze talen echter moest gestudeerd hebben. Daarom spoorde zijn moeder hem aan wiskunde te gaan studeren en zijn verlovings met de vrouw die later mijn mama werd, op te geven. Ze vond die verloving een fatale fout, en indien hij toch anders zou beslissen, dan moest hij maar onmiddellijk in zijn eigen levensonderhoud voorzien. En hij besliste anders en zo ben ik er gekomen. Hij trouwde, kreeg zonder veel moeite een job als staatsbediende en begon Grieks en Latijn blokken. Tegelijkertijd bereidde hij zich ook voor op het theoretisch examen van landmeter voor de middenjury (Belgische officiële examencommissie die jaarlijks samengesteld wordt om in de maand augustus afsluitende examens in alle disciplines af te nemen van personen die zich niet in het gewone onderwijs hebben voorbereid).

Hij slaagde voor deze proef en liep de daar bijhorende stage bij een beëdigd landmeter. Dat kreeg hij allemaal voor mekaar in de eerste jaren van zijn huwelijk, maar op een bepaald ogenblik liet zijn gezondheid het afweten en moest hij de droom om advocaat te worden definitief opgeven.

Mijn vader was zeer streng voor zichzelf, maar ook voor ons. Zo gebeurde het eens in een winter – ik zat toen in het eerste jaar van de basisschool – dat een klein groepje kinderen, waar ook ik bij was, niet onmiddellijk na schooltijd naar huis keerde. De Kleine Nethe, een beekje dat door ons dorp liep, was dichtgevroren. Zoiets hadden we nog niet meegemaakt en dat wilden we even samen onderzoeken. We konden over het ijsoppervlak lopen en ergens vond ik een gat, dat waarschijnlijk de avond voordien door een visser was gemaakt. Er had zich sindsdien weer een ijslaagje gevormd over het gat en dat probeerde ik met mijn kleine voetjes open te trappen. Dat lukte ook, maar spijtig genoeg dompelde ik daarbij mijn hele schoen in het ijskoude water. De lol was over. Ik ging naar huis en kon het daar aan mijn ongerust geworden moeder gaan uitleggen. Toen dat was gebeurd, vloog ik de tuin in. Voor het avondmaal werd ik naar binnen geroepen en kreeg ik een pak slaag voor de broek, zoals men zegt. Ik heb dat toen als een correcte straf ervaren en heb met mijn zoon evenzo gehandeld tot in het derde jaar van het lager onderwijs, hoewel dat moeite en beheersing heeft gekost. Het ware eenvoudiger geweest zonder meppen, maar een kind kan die inspanningen van zijn ouders pas achteraf naar waarde schatten. Het kan natuurlijk ook wel eens gebeuren dat men de controle verliest. Dat is ook mijn vader overkomen, toen ik reeds twaalf jaar was. In ons dorp was er geen waterleiding en elk huishouden moest dus zichzelf met een eigen pomp van water voorzien. We stonden elke ochtend in de rij bij de pomp om ons te wassen. Maar op een morgen liep er iets mis. Mijn vader was wat laat en ergens was er iets niet gelopen zoals het hoorde of had hij zich geërgerd aan een kleinigheid. Hij had me in elk geval een oorveeg gegeven, zonder reden naar mijn gevoel. Hij had zich daarbij slechts even naar de pomp gekeerd en zich onmiddellijk weer omgedraaid. Merkbaar geschokt zei hij: ‘Het spijt me. Ik ben wat zenuwachtig, omdat ik laat ben. Vergeef me.’ Die woorden van mijn vader hebben een diepe indruk op mij nagelaten. Er zat zoveel menselijke grootmoedigheid in deze nederige woorden, dat ik deze les nooit heb vergeten.

Mijn vader was ook een fanaticus op vlak van gezondheid. Hij wou heel lang leven en daarom at hij zo afgewogen als maar kon. Mijn moeder moest zeer voorzichtig omgaan met kruiden en peper. Elke ochtend, ook in de winter, waste hij zijn borst buiten met koud water en deed turnoefeningen. Alleen één ding had hij in de zomer van het jaar 1953 onderschat. Artsen uit de familiekring waren een paar dagen bij ons op vakantie en hadden toen ontdekt dat mijn vader een hoge bloeddruk had. ‘Je zou er toch wat moeten aan doen’, hadden ze hem verteld. Ik had de waarschuwing van de geneesheren ook gehoord en ik herinner

me die nog zeer levendig, alsof het gisteren was geweest. Hij had de waarschuwing echter niet ernstig genomen en in januari 1954 kreeg hij, waarschijnlijk daardoor, een hersenbloeding. Ik was toen veertien jaar en om half tien 's avonds was ik naar bed gegaan. Ik was drie kwartier later nog niet in slaap, toen ik mijn moeder Jacques om hulp hoorde roepen. Mijn vader zou dan binnen het half uur gestorven zijn. Het klinkt eigenaardig, maar ik heb om het verlies van mijn vader geen verdriet gehad. Waarom dat zo was, is me heel mijn leven een raadsel gebleven. Zijn dood leek me zo onwerkelijk, hoewel zijn lichaam bij ons thuis opgebaard lag. Met mijn verstand beseftte ik dat hij dood was, maar wat mijn gevoel betrof, was hij alleen maar op reis. In ieder geval, één ding was duidelijk: te veel inspanningen doen om lang te kunnen leven, is niet zinvol. De dood ligt toch altijd ergens op de loer.

Men moet maar geluk hebben

Als we over onze persoonlijke levensloop nadenken, moeten velen onder ons toch toegeven dat we eigenlijk geluk in het leven hebben gehad. Dat geldt des te meer als we onze plaats bekijken zowel in de geschiedenis van de mensheid als geografisch. Toch heeft de ene nog meer geluk dan de andere, hoewel er voor 'meer of minder geluk' geen objectieve criteria bestaan. Gelukkig zijn wordt niet alleen bepaald door uiterlijke factoren, maar vereist ook een opgewekt karakter en dat heeft men of heeft men niet. Dat is eveneens een zaak van geluk hebben. Wanneer men over zo een vrolijk karakter beschikt, gaat men graag en spontaan denken aan die gebeurtenissen die positief verlopen zijn of zich die situaties herinneren waaraan men veel plezier beleefd heeft. Ik beschik over zo een karakter en daarom vertel ik heel vaak de volgende anekdote waarin ik vreselijk veel geluk heb gehad.

Het was in het zesde semester van mijn studie aan de universiteit van Leuven. Op het programma stond onder meer het verplichte vak 'fysische scheikunde'. Voor dit vak bestonden er geen voorgedrukte studentennotities en was er ook geen cursus die me het bijwonen van de colleges kon besparen. Dus ging ik elke week met ongeveer vijfendertig medestudenten naar een aula met veel ramen die wel groot genoeg was voor honderd van ons. De professor was een grote, stevig gebouwde en sympathieke man, die ongeveer vijfenvijftig jaar oud moet geweest zijn. Ik ben zijn naam vergeten, maar die klonk Duits. Blijkbaar kwam hij uit de Belgische Oostkantons waar een Duitse minderheid woont. Zijn moedertaal was ook Duits en hoogstwaarschijnlijk had hij noodgedwongen zijn studies in het Frans gedaan. Men moet hierbij in gedachten houden dat in België na de revolutie van 1830 door de grondwet bepaald werd, dat de koning geen Nederlandse prinses mocht trouwen en verder dat het Nederlands geen officiële taal meer was. Daarom kon men tot in 1932 in heel België alleen maar in het Frans studeren. Nu was onze sympathieke professor terecht gekomen in de

Nederlandstalige afdeling van de universiteit en moest hij bijgevolg zijn colleges in een taal geven die hij voor Nederlands liet doorgaan. Hij had de gewoonte het hele bord te vullen met tekeningen en formules, die ik natuurlijk ijverig noteerde. Wat hij daarbij vertelde, was voor mij echter onbegrijpelijk. Het kan destijds bij het bouwen van de toren van Babel niet erger geweest zijn. Dus probeerde ik alles maar met elkaar te laten rijmen. Aan het eind van het semester had ik echter slechts vijfenveertig pagina's volgeschreven, wat bitter weinig is. Nu moest ik dit alles voor het examen ook nog instuderen. Toen ik die notities bekeek, schatte ik mijn kansen om het examen succesvol door te komen niet erg hoog in. Het had daarenboven ook niet veel zin de talrijke onbegrepen formules uit het hoofd te leren. Het zou me nooit lukken. Daar kwam nog bij dat men bij een mondeling examen in de aap gelogeerd is, als men niets snapt van wat er op het bord wordt neergeschreven. Daarom besloot ik een samenvatting te maken van wat ik min of meer als een samenhangend geheel kon beschouwen. Dat waren alle beschreven tekeningen van de experimenten, de uitleg waarvoor die toestellen dienden, alsook een paar scheikundige formules. Zo bleven er slechts tien pagina's over. Op een mooie, zonnige morgen in juli stonden dan de vijfendertig studenten, waaronder ik, 's morgens om negen uur in een lange gang voor de deur van de professor in de fysische scheikunde. Onze opdracht: het afleggen van het mondelinge examen. Om kwart over negen verscheen dan deze energieke man en hij vroeg wie als eerste wilde geëxamineerd worden. We keken wat naar mekaar en ik stapte naar voor. Ik moet toen gedacht hebben: 'Een korte pijn, vooruit maar!' Aan een muur van het lokaal hing een reuzenbord met alles erop en eraan. Ik nam een stukje krijt en de professor stelde de eerste vraag. Ik wist natuurlijk welke tekening bij de vraag paste en begon meteen het bord vol te schrijven. De professor nam ondertussen een grote stapel brieven, die op zijn schrijftafel lagen. Hij opende er twee en las ze zonder mij een blik te gunnen. Aan het eind van de tweede brief keek hij even op en knikte bevestigend. Dat betrof waarschijnlijk de gemaakte tekening, want bij het bekijken van de formules merkte hij op: 'Maar dat ginder, dat is toch niet zo, maar zo en zo.' Toen hij uitgesproken was, reageerde ik alleen maar met 'ach ja!', alsof ik dat wel wist, maar het in mijn examenstress verkeerd had genoteerd. Op die manier ontdekte ik nog minstens twee serieuze fouten die ik onmiddellijk afveegde en verbeterde. Als de goede man het geheel objectief had beoordeeld, zou de logische conclusie zijn geweest: 'Deze student weet eigenlijk niet precies hoe dit toestel werkt. Hij snapt het gewoon niet.' Nadien kwam de tweede vraag en greep hij de twee volgende brieven. Weer had ik het probleem om het bord vol te schrijven met pseudowetenschappelijke uitleg. De hoogleraar bekeek alles weer, knikte eerst, maar maakte dan twee of drie op zich vernietigende aanmerkingen, die hij echter op een vriendelijke wijze formuleerde. Tenslotte gaf hij mij de derde en normaal gezien ook de laatste vraag. Na het gegeven antwoord volgde hetzelfde scenario. Nadat hij voor de laatste keer aangetoond had dat ik van zijn vak niets had begrepen, zei hij heel aardig: 'Dank

je wel. Wil je de volgende naar binnen roepen?' Toen ik buiten ging, wist ik niet wat ik moest denken. De andere studenten stormden op me af en vroegen hoe het geweest was. Ik trok mijn schouders op en antwoordde: 'Ik geloof niet dat het goed was.' Na zo een antwoord blijven de vragen achterwege en ik ging naar huis met een zeer slecht gevoel. Als ik de professor was geweest, dan had ik mezelf een vijf op twintig gegeven. In België was het in die tijd wettelijk verplicht alle vakken van de twee semesters samen - een volledig academisch jaar dus - binnen een examenperiode van één of twee weken af te leggen. Loonde het in mijn geval nu nog de moeite om verder te doen? Een vijf voor een vak kon het totale resultaat ernstig hypothekeren en mij doen zakken. Nu wil het toeval dat ik de assistent van deze professor kende. Hij was de zoon van een drogist en we woonden beide in dezelfde stad. Ik zag hem 's avonds in het station, doordat we beiden dagelijks pendelden tussen Leuven en Tienen. Ik vroeg of hij niet even in het puntenboekje van zijn baas kon piepen om te zien of ik bij het examen die ochtend misschien maar een vijf of een zes had gekregen. De volgende avond zag ik de assistent reeds van verre voor het station staan. Ik spoedde me naar hem toe en vroeg opgewonden: 'En?' De jonge man lachte, drukte de lippen even op mekaar, trok lichtjes zijn schouders op en antwoordde nonchalant: 'Je hebt veertien op twintig gekregen, je hoeft je dus geen zorgen te maken.' Het was duidelijk, ik had het geluk aan mijn zijde door als eerste naar binnen te gaan. De brieven hadden mij gered.